

Benim Güzel

Itır, terasında kiraz domates yetiştiriyormuş. Şu bildiğimiz küçük domateslerden... Heyecanla domateslerin kızarmasını beklerken olanlar olmuş. Bir gün, domatesin meyvelerle yüklü bir dalı kırılıvermiş. Itır, bir yandan buna çok üzülmüş, bir yandan da dalın neden kırıldığını merak etmiş. Bir bahçıvana danışmış. Bahçıvan, ona gülümsemiş ve “Bitki yetiştirmek dünyanın en zevkli işi, ancak bu işi yaparken birçok şeyi bilmek gerekiyor. Örneğin, ‘koltuk’ almayı. Koltuk alsaydın, bir de bitkiye bir sırıkla destek verseydin dal kırılmazdı” demiş. O günden sonra Itır, bahçecilikle ilgili birçok kitap okumuş ve bu işi öğrenmiş, ilerletmiş. Şimdi küçük bir bahçesi var; domatesler, havuçlar, fasulyeler, lahanalar, ayçiçekleri, mısırlar, ateşçiçekleri, petunyalar, gündüz sefaları yetiştiriyor. Bahçesi o kadar güzel ki...

Çizimler: Zuhal Özer

Bahçem

Biliyoruz yaz tatilindesiniz ve kiminiz “canım sıkılıyorrrrrr” diye söylenmeye başladı bile. Bir şeyler yapmak istiyorsunuz, ancak ne yapacağınızı bilmiyorsunuz. Eğlenmek, öğrenmek ve üretmek istiyorsunuz. O zaman ne duruyorsunuz? Balkonunuzda, terasınızda, küçük bir toprak parçası üzerinde, hatta eskimiş bir botun içinde bir bahçe kurabilirsiniz.

Nereden Başlayalım?

Bir bahçe kurmakla bilimsel proje hazırlamak arasında pek fark yok. Bu nedenle, önce bahçenizi planlayın. Hemen bir defter kalem edinin. Nele-re gereksinim duyacağınızın listesini yapın. Bahçecilik malzemeleri, tohumlar, bitkiler, gübre, toprak vb... Bir amacınız olsun ve bunu da defterinize yazın. Maydanoz, sebze, papatya ya da keleklerin geleceği bir çiçek bahçesi oluşturmak, en sevdiğiniz meyve olan erik ağacının fidesini yetiştirmek, gölge yapması için balkonunuzu sarmaşıklarla ya da eski bir otomobil tekerleğini güzel kokulu çiçeklerle donatmak gibi. Sonra amacınıza uygun bir yer edinin. Bu yerin özellikleri önemli. Bitkilerinizin sağlıklı yetişmesi için nelere gereksi-

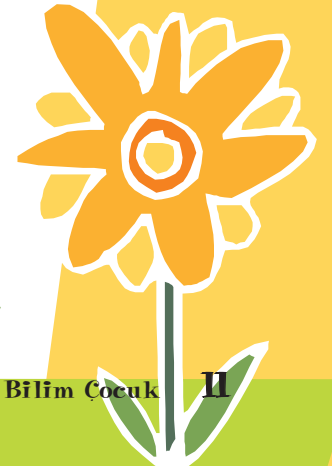
nimleri olabilir düşünün. Güneş alan, hava dolanının olduğu ve yeterli yağmurun yağdığı bir yer mükemmel olur. Çevrede yüksek ağaçlar ya da binalar varsa, bunlar bahçenizin güneş almasını engelleyebilir. Diyelim ki, bahçenizi balkonda ya da pencere kenarında kuracaksınız. Evinizin hangi tarafındaki balkonu kullanırsınız? Elbette daha çok güneş aldığı için güneydekini. Bir pusula yardımıyla yönleri bulabilirsiniz. Ancak, kimi bitkiler gölge yerleri sever. Onları doğrudan güneş alan yerlerde yetiştirmek zor olur.

Güzel Bitkilerim Olsun İstiyorum

Bahçecilikte önemli bir konu da toprak! Sağlıklı bitkilerin yetişmesi için, toprakta hava, su, inorganik madde, mineral, çürümüş bitki ve hayvan atıklarının yeterli bir

karışımı olması gerekir. Temel olarak killi ve kumlu olmak üzere iki tip toprağı tanımanız yeterli. Peki, toprağınızın hangi tip olduğunu nereden anlayacaksınız? Topraktan bir avuç alıp yuvarlayarak top yapmaya çalışın. Bunu ba-

şırırsanız, elinizdeki killi topraktır. Killi toprağın bir özelliği de, içine su karışınca taş gibi sertleşmesi. Bu nedenle, killi toprak bahar aylarında çok sulanmaz. Kurduğunu fark ederseniz, bunu önlemek için toprağı tırmıklayabilirsiniz. Killi toprak, sonbahar aylarında çapalanır; yani havalanması için alt üst edilir, gübre eklenir. Toprakta, bitkilerin gereksinim duyduğu inorganik maddeler ve mineraller zamanla azalır. Gübre veriseniz, bu maddeler yeniden eklenir ve toprağın verimi artırılır. Kendiniz de gübre hazırlayabilir, "kompost" yapabilirsiniz. Kompost, yapmak için, meyve sebze kabukları gibi organik atıklar kullanılır. Organik atıklar, zamanla bakteriler tarafından ayrıştırılır ve böylece toprak inorganik madde ve mineral yönünden zenginleşir.

Bir de kumlu toprak var, demiştik. Kumlu toprak iri taneciklidir, kolayca kazılır ve çabuk ısınır. Ancak çabuk kurur ve verimliliğini yitirir. Bu nedenle kumlu toprak da yılda bir kez ilkbaharda çapalanır ve gübreyle desteklenir. Toprağın asitlik oranı da önemlidir. Bunu an-

lamak için
pH kâğı-

dı kullanabilirsiniz. Bahçecilik malzemeleri satan yerlerde, toprağın asitliğini ölçmek için hazır setler olur. Set içinde bulunan kılavuzda anlatıldığı gibi bir test yapabilirsiniz. Bu test sonunda pH kâğıdı, pembe renk olursa, toprağınız asitlidir. Kâ-

ğıt, mavi renge dönüşürse toprağınızın asit oranı düşüktür. Toprağınızı, Tarım İl Müdürlüğü'nün laboratuvarlarında da incelettirebilirsiniz. Tüm bu özelliklerin neden önemli olduğunu bitki yetiştirmeye başladığınızda daha iyi anlayacaksınız.

Çünkü, gül gibi bitkiler killi, lale gibi bitkiler kumlu, açelya gibi bitkiler asitli toprakları sever.

Peki, Ama Hangi Bitkiler?

Toprağınızın özelliklerini de öğrendikten sonra artık, amacınıza uygun bitkileri seçebilirsiniz. Sardunya, kadiçeçeği, camgüzeli, karanfil, mineçiçeği, şebboy, yıldızçiçeği, kartopu, leylak, ortanca, süpürge otu, şaka-

Bahçecilik Malzemeleri

Tırmık: Toprak topraklarını ufalamaya, topraktaki yabancı maddeleri, taşları temizlemeye yarar. Ekilecek alanı tohumlara hazırlar.

Çapa: Toprağı havalandırmaya, alt üst etmeye yarar. Çapalama işlemi sonrasında gübreleme yapılır.

Kazma, kürek: Toprağı dikim için kazmak, topra-

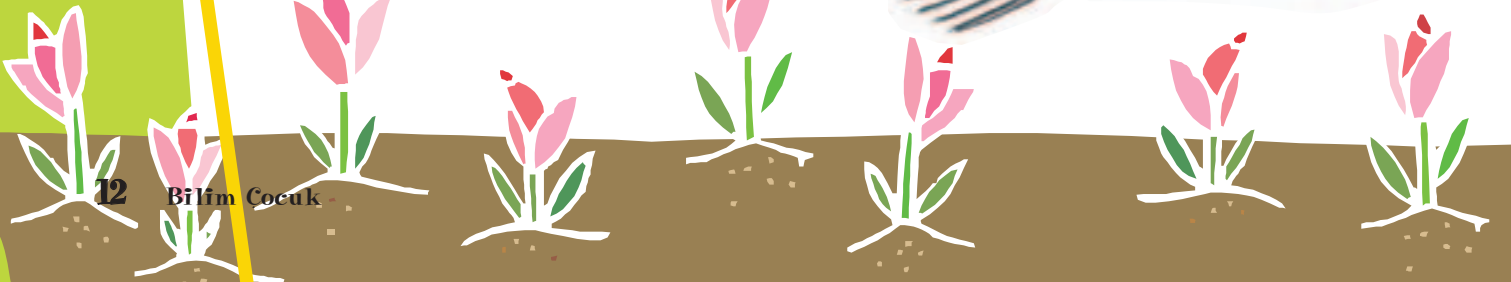
ğın yerini değiştirmek için bu aletleri kullanırsınız.

Sulama kabı: Günlük sulamada işe yarar. Sulama kabınızın ucunda suyun yağmur gibi akmasını sağlayacak delikler olması kolaylık sağlar.

İp: Bahçeyi çevrelemek, fasulye gibi bitkiler yetiştiriyorsanız bunları sırtlara bağlamak için kullanırsınız.

Metre: Ölçme işlerinde işe yarar.

Sopa: Bahçeyi çevrelemek, bitkiyi destekle-

yık, hanımeli, morsalkım, yasemin, alize, kuzukulağı, sümbül, menekşe... Domates, biber, salatalık, maydanoz, nane... İşin içinden çıkılmayacak kadar çok seçenek var önünüzde! Ancak, bitki seçiminde karşınıza bir engel çıkacak. Her bitki, her iklimde yetişmez. Örneğin, narın limon ağacını Ankara'nın sert ikliminde, çetin koşullara alışık akağacı Antalya'nın sıcak ikliminde yetiştiremezsiniz. En iyisi ilk başta yardım alın. Bir bahçıvana danışarak amacınızı anlatın, onun önerdiği bitkilerle başlayın. Tohum ekecekseniz, paketinin üzerinde birçok bilgi göreceksiniz. Bitkinin hangi toprakta yetişeceği, büyüünce ne kadar yer kaplayacağı, gereksinim duyduğu sıcaklık, ışık ve su bilgileri, hatta tek başına mı, grup halinde mi, ağaç, çalı grupları içinde mi olmayı tercih ettiğini bilmek işe yarar. Ekeceğiniz tohumla ilgili paket üzerinde bilgi yoksa, bunu bitkiler ve bahçecilikle ilgili kitaplardan da edinebilirsiniz.

rağın içindeki iri taşlardan tırmık yardımıyla kurtulun. Bahçenizin çevresine sopalar ve ip yardımıyla çit çekmek davetsiz konukları uzak tutacaktır. Toprağınızın özelliğine göre, uygun mevsimde işlendiğini de düşünelim. Bu durumda bahçe artık ekim ve dikime hazır. Yani, bahçeciliğin en eğlenceli bölümüne sıra geldi! Buraya kadar ne çok iş yapıldı, değil mi? Daha da yapacak iş var. Çitle çevrelediğiniz yer içinde de baştan planlama yapmalısınız. Bahçe düzeni önemli! Bahçenizi daire şeklinde düşünüp dilimlere ayırabilir, adınızın baş harfini yere kocaman çizip, bitkilerinizi onun üzerine yerleştirebilir ya da en kolayı birbirine paralel sıralar yapabilirsiniz. Bitkiler arasındaki boşluğu boşlukları dikkatle ayarlamalısınız. Bitkiler büyüdüğünde birbirlerini kapatmamalılar. Bu nedenle, ne kadar büyüyeceklerini önceden düşünerek yerleşimlerini planlayın. Metre kullanın, ölçümler ve hesaplamalar yapın. Başka püf noktaları da var. Örneğin, mısır ve ayçiçeği gibi uzun bitkileri kuzey yönüne dikmek iyi bir düşünce. Çünkü, bu bitkiler o yönden gelen rüzgârı engelleyerek diğerlerini korurlar.

Ekim ve Dikim İşleri

Bahçenizin yerini ve bitkileri belirledikten sonra, top-

mek için sırtık olarak kullanmak, ekim ve dikim için toprağa delik açmak için kullanılır.

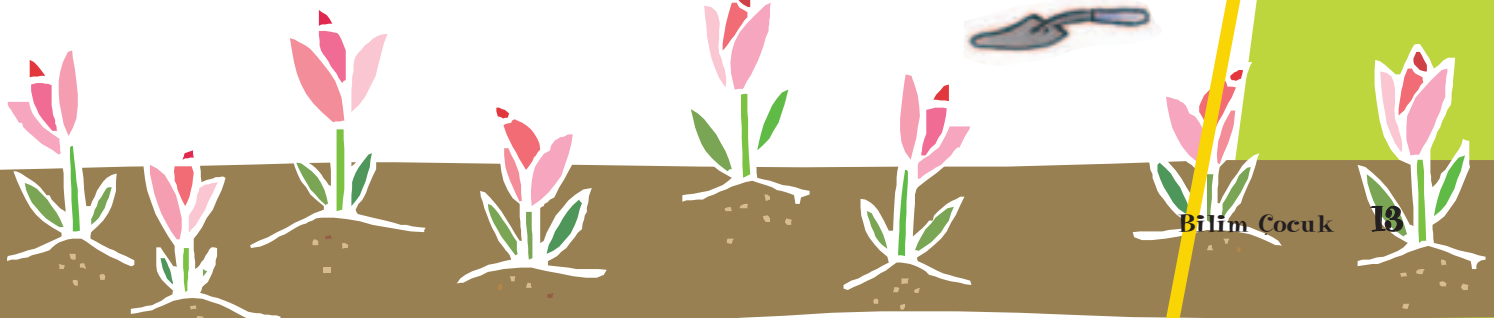
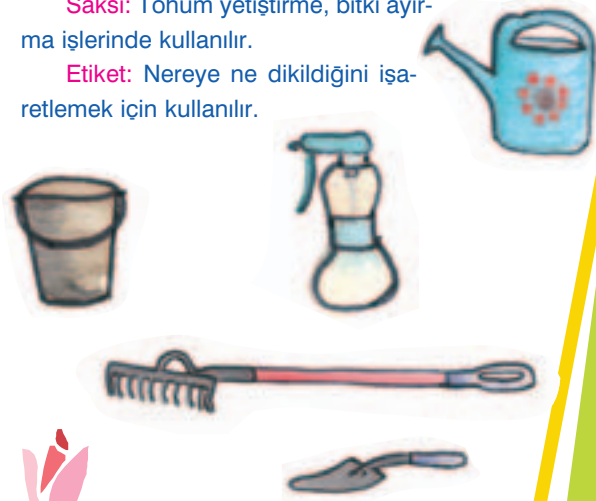
Eldiven: Ellerinizi korumak için kullanılır.

Budama makası: Bitkilerin hastalıklı, yaşlı, gelişmeyi önleyen ya da çiçek meyve bölümlerini kesmek için kullanılır.

Hortum: Sulamada işe yarar.

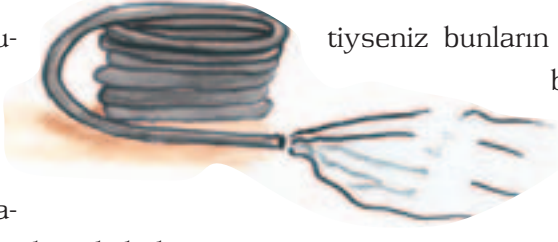
Saksı: Tohum yetiştirme, bitki ayırma işlerinde kullanılır.

Etiket: Nereye ne dikildiğini işaretlemek için kullanılır.

Ekim, dikim yapılan sıraları çukurlar halinde hazırlamak, fazla su kullanımını önler.

Bu arada, nereye ne ektiğinizi anlamak için etiketler hazırlayın. Bu etiketleri, çıtalar yardımıyla bitki topluluklarının yanına yerleştirin. Tohum ekerken ya da bitki dikerken toprakta delik açmak için ucu sivriltilmiş bir sopa kullanabilirsiniz. Tohum ekerken, tohum paketinin üzerindeki uyarılara uyun. Bitkiyi aldığınız yerden dikimle ilgili gerekli bilgileri alın ve bu bilgilere göre hareket edin. Ekim ve dikim işlerini yaptıktan sonra, ilk olarak sulama işlemini yapmalısınız. İlk suya “can suyu” denir. Ekim ve dikim işlerinden sonra, tohum ek-

tiyseniz bunların çimlenmesini, büyümesini, bitki diktayseniz, yerine almasını, çiçeklenmesini ve meyve vermesini bekleyeceksiniz. Bahçeniz zamanla yeşerecek, canlanacak.

İşler Bitti mi?

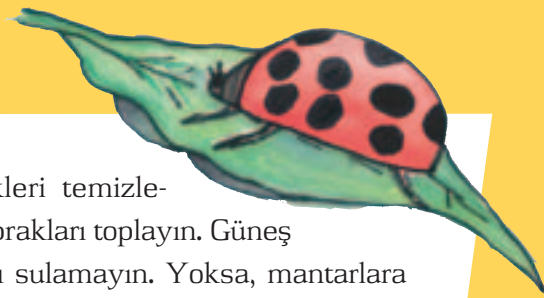
Bahçeniz, tüm güzelliğiyle ortaya çıktı diyelim. Herkese gururla gösteriyorsunuz. Taze taze salatalık yiyorsunuz. Ancak, bahçeyi kendi haline bırakmak olmaz. Güzel bir bahçe sürekli bakım ister. Hem de günlük bakım! Günlük bakım sulama, temizlik gibi işleri içerir. Bahçenizi sabah ve akşam erken saatlerde sulamalısınız. Peki, “tamam

Komşu Bahçeye Ziyaret

Bahçeciliğe başlarken, çevrenizdeki komşu bahçeleri de ziyaret edin. Bahçe sahiplerinin deneyimlerinden yararlanın. Biz de bahçecilikte deneyimli olan ziraat yüksek mühendisi Adnan Akoğlu'yla görüştük. Onun elma, armut, sedir, ladin, alıç ağaçlarına petunya, gül, leylak gibi çiçeklerin eşlik ettiği güzel bir bahçesi var. Bahçesinde yer alan onaltı asmadan da gururla söz ediyor. Elbette domates, salatalık, kabak ve patlıcan gibi sebzeler de yetiştiriyor. Ona, “Bu ay içinde ne ekebiliriz?” diye sorduk. Şu anda İç Anadolu’da tahıl ve sebzeler için hasat (ürünün toplanması) zamanı olduğunu söylüyor. Ağustos sonu eylül başında kış

sebzeleri yetiştirilmeye başlanabilirmiş. “Eğer bir seranız varsa, her mevsim bitki yetiştirebilirsiniz.” diyor. Bahçesinde bu aralar sulama, çapalama ve “yeşil budama” dediği yaz budaması yapıyormuş. Çapalamanın, yabancı otların temizlenmesi ve su kaybının önlenmesi bakımından da önemli olduğunu söylüyor. “İki çapa, bir sulama yerine geçer. İyi toprak, iyi gübreleme ve iyi tohum da önemlidir.” diyor. Sertifikalı tohum, fide ve fidan kullanımını öneriyor. Tek yıllık bitkilerin her yıl aynı yere ekilemeyeceğini, bir bitkinin yerine hangisinin ekileceğinin bilinmesi gerektiğini belirtiyor. Onunla konuştukça bahçecilik işinde daha yolun başında olduğumuzu anlıyoruz. O da aynı düşüncede. Bu işle uğraştıkça zamanla her şeyi öğreneceğimizi söylüyor.

ama temizlik neyin nesî?" diyeceksiniz. Bir bahçenin dostları da var, düşmanları da! Hemen söyleyelim, yabancı otlar dost değildir. Nasıl olduğunu anlamadan bahçenizde biter ve sizin yetiştirdiğiniz bitkilerle güneş, su, topraktaki inorganik madde ve mineraller için çekişirler. Bu nedenle onları temizlemelisiniz. Böceklerle gelince... Uğurböcekleri dosttur, yaprak bitlerini yerler. Çekirgeler dost değildir. Ancak, bahçemize uğrayan kuşlar varsa çekirgelerin çaresine bakarlar. Kurbağalar da salyangozları bahçemizden uzak tutarlar. Solucanlar, toprağımızı havalandırarak bize yardımcı olurlar. Bitkilerimizi hasta edenlerse kimi kelebek türleri, mayıs böcekleri, sinekler, bitki bitleri, mantarlar... Bunlar meyve, yaprak ve kökleri yiyerek, hastalık taşıyarak bitkilerimize zarar verirler. Onlarla şimdilik doğal yollarla başedin. Bahçenize sağlıklı bitkiler dikin. Bahçenizi sürekli gözlemleyin. Solmuş

yaprakları, çiçekleri temizleyin. Hastalıklı yaprakları toplayın. Güneş altında yaprakları sulamayın. Yoksa, mantarlara davetiye çıkarırsınız. Sorunun üstesinden gelemezseniz, mutlaka bir bahçıvandan yardım isteyin.

Çiçeklenme döneminden sonra bitkilerin sağlıklı gelişimi için yapılacak işlerden biri de budama. Budamayla bitkinin bazı bölümleri alınarak, büyümesi hızlandırılabilir, çiçek ve meyve verimi artırılabilir. Budamayla bitkiye biçim de verilebilir. Budama işleminde bahçecilikle uğraştıkça uzmanlaşacaksınız. Uzmanlaştıkça, boyu uzayan bitkilere bir sopayla destek verileceğini (herekleme), çiçekli bir bitkinin enine gelişmesini sağlamak için ana filizin, ilk yan dalların üzerinden kesilmesi gerektiğini (filiz kırma), yaşlanan, zayıflayan, gelişimi durmuş bitkilerin budanması gerektiğini (gençleştirme işlemi), bitkinin bir çiçek ya da dal oluşturacak olan çıkıntısına "göz", bitkilerde yaprak sapı diplerinde oluşan sürgünlere "koltuk sürgünleri" dendiğini, meyveyle yüklü dalların kırılmaması için bunların alınabileceğini öğreneceksiniz. Hemen uzmanlaşmayı beklemeyin. Dünyanın en zevkli işi olan bahçecilikle birlikte öğreneceğiniz birçok şeyden biri de sabırlı olmak. Bilgi, emek, sabırla neler başarılabileceğini biliyorsunuz. Bunların değerini bilmek için bahçenizle ilgili bir günlük tutun. İlk günden başlayarak her şeyi bu deftere yazın. Elbette, bunları bahçenizin fotoğraflarını da çekerek bize yollayın. Unutmayın, her bahçe eşsizdir, kendine özgüdür.

► **Tuğba Can**

Kaynaklar
<http://www.raw-connections.com/garden/>
<http://www.urbanext.uiuc.edu/firstgarden/>
Önay G. "Bahçem ve Ben" Remzi Kitabevi, 2005

